

Cetatea Cavalerilor

Fondator, Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor, Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

ÎNFIINȚAREA ȘI EXTINDEREA NATO XIII. Estul Moldovei și Țările Baltice

Prof. Dr. Tiberiu TUDOR

Într-un interviu pentru *Le Figaro* din 1990 (29 august), primul ministru al Marii Britanii, Margaret Thatcher, spunea: „Din discuțiile mele cu Gorbaciov am reținut că principala sa preocupare este să mențină integritatea teritorială a Uniunii Sovietice. El voia să păstreze această moștenire. N-am putut decât să exclam: «Dar Țările Baltice și Moldova nu aparțin Uniunii Sovietice».” La data acestui interviu Moldova ocupată de sovietici însemna tot estul Moldovei. „Doamna de Fier” știa că acest teritoriu este unitar și că nu aparține de drept Uniunii Sovietice. În 1991, la disoluția URSS, Balticele și-au reobținut independența în integritatea lor teritorială. Estul Moldovei a ieșit din Uniunea Sovietică sfâșiat de Istorie.

În ocupațiile din cursul ultimelor două secole, Țările Baltice și estul Moldovei au urmat trasee istorice în bună parte asemănătoare. Dar efectele acestor ocupații au fost diferite. Țările Baltice au suferit, sub raport etnic, un proces de pură rusificare, în timp ce estul Moldovei a suferit unul de rusificare și de ucrainizare. Între problemele de politică externă ale noastre și cele ale balticilor există o mare deosebire. Noi avem un conflict major, teritorial și etnic, cu Ucraina, pe care Balticele nu îl au. Dacă Tallinnul, Riga și Vilniusul au toate motivele să fie aliați ai Kievului, Bucureștiul, Chișinăul și Cernăuțiul nu au niciunul. Dimpotrivă.

Țările Baltice au fost cucerite și anexate treptat, între 1710 și 1795, de către Imperiul Țarist, în urma Războaielor Nordului (Rusia, Suedia, Polonia, Uniunea Polono - Lituaniană). Estul Moldovei a fost anexat de către Imperiul Habsburgic (în 1775, partea nordică a Țării de Sus a Moldovei) și de către Imperiul Țarist (în 1812, restul Moldovei dintre Prut și Nistru).

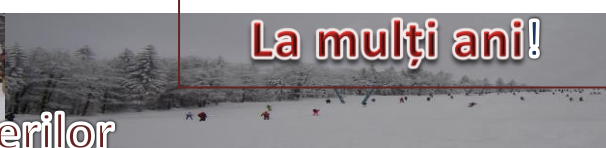
După prăbușirea celor două imperii, în urma Primului Război Mondial, atât Balticele, cât și estul Moldovei și-au cucerit independența. Estonia, Letonia și Lituania și-au proclamat independența în 1918 și, după doi ani de războaie, în 1920 au devenit republici parlamentare.

În 1918 estul Moldovei a revenit în hotarele etnice, în cadrul regatului României.

După câștigarea războiului civil de către bolșevici, republicile socialiste slave (rusă, ucraineană și bielorusă), împreună cu cea transcaucaziană, au format, la 29 decembrie 1922, Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. URSS nu a recunoscut niciodată apartenența Basarabiei la România. În 1924, în componența Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene a fost înființată, pe teritoriul din stânga Nistrului, Republica Sovietică Socialistă Autonomă Moldovenească, minuscul, dar esențial, nucleu de cristalizare a viitoarei R.S.S. Moldovenești de după anexarea Basarabiei din 1940.

1. Pactul Molotov – Ribbentrop și implementarea lui.

Balticele, Polonia și Basarabia constituie subiectele delimitării sferelor de influență din Protocolul Adițional (Secret) al Pactului germano-sovietic din 23 august 1939. Estul Moldovei, fără Bucovina (articolul 3), și Estonia și Letonia (articolul 1) intră în sfera de interes sovietic. După invadarea și împărțirea Poloniei, Lituania este transferată și ea zonei de interes sovietic, prin Protocolul Suplimentar din 28 septembrie 1939.

Sincronizându-se cu zdrobirea armatei franceze de către germani și retragerea Corpului Expediționar Britanic din Franța, sovieticii și-au luat partea de pradă convenită prin Protocoalele Adicionale ale Pactului Sovieto-German.

Încă din 1939, în urma unor ultimatumuri, Țările Baltice au fost nevoite să accepte baze sovietice pe teritoriile lor. După prăbușirea militară a Franței și ocuparea Parisului de către trupele germane (14 iulie 1940), sovieticii au invadat Lituania (15 iulie), Letonia și Estonia (16 iulie), le-au impus guverne de orientare comunistă și le-au integrat, ca Republici Socialiste Sovietice, în URSS.

Imediat după capitularea Franței (22 iunie 1940), Molotov îi comunică ambasadorului german la Moscova, contele von Schulenburg hotărârea Moscovei de a anexa Basarabia și Bucovina, depășind astfel prevederile articolului 3 al Protocolului Secret din 23 august 1939. Hitler este iritat de această „semn al presiunii sovietice spre vest” și, la 25 iunie, Ribbentrop îi telegrafiază lui Schulenburg să-i comunice lui Molotov că „pretențiile Guvernului Sovietic asupra Bucovinei constituie ceva nou”.

La 26 iunie Schulenburg îi telegrafiază lui Ribbentrop: „Urgent! Eu i-am atras atenția lui Molotov că renunțarea Sovietelor la Bucovina, care n-a aparținut niciodată nici chiar Rusiei țariste, va favoriza reglementarea pașnică. Molotov m-a contrazis, spunând că Bucovina constituie ultima parte care îi mai lipsește Ucrainei unite și că, din această cauză, Guvernul Sovietic acordă importanță soluționării acestei chestiuni concomitent cu cea a Basarabiei.”

Apoi, în aceeași zi: „Foarte urgent! Personal, Domnului Ministru al Reichului pentru Afacerile Externe. Molotov m-a chemat astăzi și mi-a declarat că Guvernul Sovietic, în temeiul convorbirii de ieri a lui Molotov cu mine, a hotărât să-și limiteze pretențiile sale la partea de nord a Bucovinei, cu orașul Cernăuți.”

Au urmat cele două ultimatumuri adresate Guvernului României, la 26 și 27 iunie și ocuparea Basarabiei, nordului Bucovinei, Ținutului Herța de către sovietici. Operațiunea de ocupare (28 iunie – 2 iulie) a fost condusă de către Gheorghe Jukov, la acea dată general de armată, comandantul Districtului Militar Special Kiev al Armatei Roșii, numit, în iunie, și la comanda Grupului de Forțe Sud, care îngloba și forțele armate ale Districtului Militar Odessa, grup de forțe pregătit pentru invadarea estului Moldovei.

Într-o *Notă* adresată secretarului de Stat Weizsäcker la 18 iulie 1940, Schulenburg relatează: „Eu nu pot să scap de senzația că inspiratorii și autorii cererilor de a ceda Bucovina de Nord au fost cercurile ucrainene de la Kremlin. În câteva cazuri ca, de exemplu, în timpul tratatelor cu privire la precizarea frontierei germano-sovietice în Polonia, influența ucraineană puternică din Kremlin era evidentă. Atunci, domnul Stalin mi-a spus personal că este gata să facă unele concesii în partea de nord a liniei de frontieră, acolo unde ea trece prin Bielorusia, dar la sud, unde locuiesc ucrainenii, asta e absolut cu neputință. Deocamdată este imposibil să determinăm de unde vine această puternică influență ucraineană.”

De altfel, presiunea ucraineană apare din prima frază – falsă atât sub raport istoric cât și etnic – a *Notei Ultimative* din 26 iunie: „În anul 1918, România folosindu-se de slăbiciunea militară a Rusiei a desfăcut de la Uniunea Sovietică (Rusia) o parte din teritoriul ei, Basarabia, călcând prin aceasta unitatea seculară a Basarabiei, populată în principal cu ucrainenii, cu Republica Sovietică Ucraineană.”

În memoriile - interviu ale lui Viaceslav Molotov, cel „mai stalinist decât Stalin”, recunoașterea presiunii Kievului este explicită. La obiecția lui Schulenburg: „Niciodată Cernăuții n-au fost la dumneavoastră, cum de puteți să-l cereți?”, Molotov a răspuns „Ucrainenii îl cer! Acolo trăiesc ucrainenii, ei ne-au dat indicația!” „Pe atunci nu știam foarte bine geografia”, adaugă Molotov [1].

2. Declarația Welles

În acest context trebuie spus că Țările Baltice au avut un statut deosebit de al tuturor celorlalte teritorii anexate de URSS în anii 1939 - 1940 și, din nou, după cel de-Al Doilea Război Mondial (teritoriile poloneze, finlandeze și estul Moldovei).

La 23 iunie 1940, Departamentul de Stat al SUA a difuzat un document oficial – *Declarația Welles* (Sumner Welles – subsecretar de Stat în timpul președinției lui F. D. Roosevelt) – de nerecunoaștere a anexării Balticelor de către sovietici, poziție reconfirmată de toate administrațiile ulterioare de la Washington, până în 1991. Această *Declarație* nu a decurs dintr-un interes strategic deosebit pentru Baltici al administrației Roosevelt, ci dintr-o conjunctură pe care hazardul politicii le-a oferit-o acestora. Având în vedere orientarea non-intervenționistă instituită de către Senatul Statelor Unite după Primul Război Mondial, orientare larg susținută de opinia publică americană, la 3 septembrie 1939 – când

Marea Britanie și Franța declarau război Germaniei– președintele Roosevelt, într-un discurs radiodifuzat, a asigurat națiunea americană că va face totul pentru ca „războiul să fie ținut departe de America”, și că „această națiune va rămâne neutră”[2]. Tonalitatea și subtextul discursului denotă însă convingerile anti-izolaționiste ale președintelui. *Declarația Welles* a avut rolul unei „testări a opiniei publice americane” în condițiile escaladării războiului din Europa și, mai ales, a expansiunii japoneze din Pacific. Bine știut, a mai trebuit un an și jumătate de la *Declarația Welles* și un Pearl Harbor, pentru ca americanii să se lase antrenați în război.

Declarația a fost redactată de către Loy Henderson, la acea dată adjunct al lui Welles pentru problemele URSS și Europei de Est. Henderson se căsătorise, în 1930, pe când era tânăr diplomat la ambasada Statelor Unite de la Riga, cu letona Elise Marie Heinrichson, o ardentă naționalistă și anticomunistă letonă.

Peste trei ani, americanii erau aliați ai sovieticilor. În timpul Conferinței de la Teheran, din 1943, Roosevelt i-a spus, glumind, lui Stalin că la ocuparea Țărilor Baltice din 1940 el „nu a intenționat să intre în război cu Uniunea Sovietică din acest motiv”, dar că „problema referendumului și a dreptului la autodeterminare rămâne un subiect important pentru opinia publică americană”. Stalin a răspuns, destul de dur pentru stilul său de conversație rezervat, că nimeni nu a ridicat problema opiniei publice asupra Balticelor pe vremea ultimului Țar și că nu vede de ce s-ar ridica acum. Roosevelt a bătut în retragere: „Publicul nu știa și nu înțelegea.” „El trebuie informat și trebuie dusă o muncă de propagandă în acest sens” – a răspuns Stalin [3].

După instituirea Cortinei de Fier, problema nerecunoașterii *de jure* a ocupării Țărilor Baltice a revenit în actualitate, în paralel cu ocuparea și sovietizarea lor *de facto*, timp de o jumătate de secol. Desigur nu ca un aspect de prim-plan al Războiului Rece, dar ca unul permanent. Diverse declarații ale președinților (începând cu Eisenhower și terminând cu Reagan) și ale Congresului American au confirmat și reconfirmat această poziție.

Declarația Welles și-a dovedit eficiența în 1991. Imediat după puciul din august de la Moscova a urmat o cascadă de recunoașteri a independenței Balticelor (președintele G.W.H. Bush la 2 septembrie), ceea ce a determinat confirmarea acestei independențe de către Consiliul de Stat al URSS la 6 septembrie 1991.

Republicile Baltice au ieșit din URSS cu teritoriile pe care le avuseseră, ca state independente, în 1922; Lituania chiar cu un teritoriu ușor mărit – paradoxal, în urma articolului 3 al Protocolului Secret al Pactului Ribbentrop-Molotov. Zona capitalei sale istorice Vilnius, integrată Poloniei după Primul Război Mondial, fusese redată RSS Lituaniei la ocupația sovietică din 1940 și a rămas, în 1991, în componența Lituaniei independente.

Noi nu am avut o asemenea șansă [4].

3. Spargerea unității estului Moldovei

La două săptămâni de la anexarea Basarabiei și a nordului Bucovinei, în intervalul 11-13 iulie 1940, presa locală anunța mitinguri muncitorești în care se aclama „hotărârea C.C. al Partidului Comunist de a sprijini cererile organizațiilor moldovenești de constituire a Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești unionale”. Începând cu 14 iulie, agitația și informațiile de presă asupra acestei probleme încetează. Între timp, în spatele ușilor închise, sub o puternică presiune ucraineană, se decide spargerea unității estului Moldovei. Comisia guvernamentală sovietică pentru divizarea teritoriilor românești ocupate a fost condusă de către Nikita Sergheevici Hrușciiov, pe atunci prim-secretar al Partidului Comunist din RSS Ucraineană. Același care, în 1954, la un an de la moartea lui Stalin, ajuns în funcția de secretar general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, a făcut cadou Crimeea RSS Ucrainene.

Hotărârea împărțirii teritoriilor românești ocupate între R.S.S. Ucraineană și nou-înființata R.S.S. Moldovenească a fost comunicată în ședința celei de-a șaptea sesiuni a Sovietului Suprem al U.R.S.S., la 2 august 1940. Nordul Bucovinei, Ținutul Herța, nordul și sudul Basarabiei sunt incluse în granițele unionale ale R. S. S. Ucrainene; cinci dintre raioanele R. S. S. Autonome Moldovenești, aflate imediat în stânga Nistrului, anexează șase județe ale centrului Basarabiei și formează împreună R. S. S. (unională) Moldovenească. Restul raioanelor fostei R.A.S.S. Moldovenești intră în componența R.S.S. Ucrainene. Capul de pod transnistrean creat în 1924 își jucase rolul.

În privința atitudinii lui Stalin în această problemă, Mircea Druc consemnează mărturia, peste ani, a celui care i-a prezentat lui Stalin mapa cu harta și documentele împărțirii teritoriului anexat. Citez integral: „Eu am fost juristul care i-a prezentat lui Stalin, în prezidiu, mapa cu documentul pentru

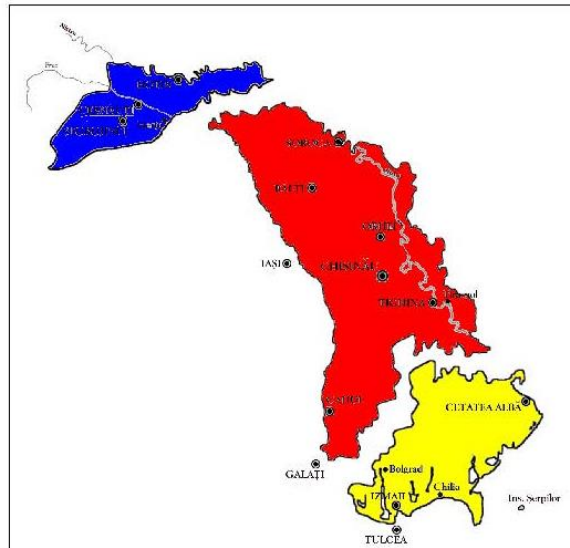

semnare. Țin minte ca azi. În delegația moldovenească erau numai ucraineni, evrei, bulgari, găgăuzi. După ce au vorbit mai mulți, Stalin se tot uita la harta cu frontierele. «Tovarășii moldoveni sunt de acord cu această împărțire a teritoriului?» Toți au declarat că sunt de acord, nimeni nu se încumeta să aibă opinie separată. «Prost își apără moldovenii propriile interese!» Stalin, contrariat, a semnat actul de constituire a RSSM.» [5]

Spargerea unității estului Moldovei

23 august 1939

2 august 1940

Această spargere a unității estului Moldovei, din 2 august 1940, a avut – și are în continuare – conse- cințe mai grave decât raptul sovietic din iunie 1940. La implozia Uniunii Sovietice, în 1991, Balticele, ocupate de sovietici în același 1940, și-au recucerit independența în integritatea teritorială anterioară acelei ocupații. Estul Moldovei nu. Una dintre lozincile

Marii Revoluții Naționale de la Chișinău din anii '90 a fost „MUNTELE și MAREA”. Chișinăul, în uluitoarea sa efervescentă național-revoluționară din acei ani, cerea refacerea unității teritoriale a estului Moldovei, distrusă de sovietici în august 1940. În acei ani de reazăzare a hotarelor în Europa de Est și în Balcani, orizontul politic al Bucureștiului nu depășea Piața Universității. La București situația este similară, dacă nu mai dezastruoasă, acum, după trei decenii de spălare a creierelor prin educație politică antinațională.

Voi sublinia că împărțirile teritoriale interne ale URSS-ului, deseori cu totul arbitrar, legate de interesele ideologice ale comunismului sovietic, nu au avut decât caracterul, consistența și valoarea juridică a unor **linii de demarcație**. Metamorfozarea lor, după 1991, în granițe ale statelor emergente din fostul Imperiu Sovietic este contestabilă, este conestată în actualul război al statelor slave emergente și avem toate motivele să o contestăm și noi. Trebuie să ne ajustăm politica externă la realitățile, absolut previzibile, ale noii organizări geopolitice zonale care va urma. Drumul spre refacerea unității naționale trece prin refacerea unității estului Moldovei.

Românii care, la București sau oriunde în teritoriile noastre, promovează politica Kievului, dovedesc fie oportunism de carieră, fie o crasă necunoaștere a istoriei naționale, fie trădare de Țară, sau toate acestea la un loc.

[1] Feliks Ciuev – Viaceslav Molotov, *Conversații cu Molotov*, Corint, București, 2017, p. 28.

[2] <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/fireside-chat-13>

[3] Robert Dallek, *Roosevelt and American Foreign Policy, 1932-1945*, Oxford University Press, 1995, p. 436.

[4] Viorica Moisuc, *Premisele Izolării Politice a României: 1919-1940*, Editura Fundației România de Măine, București, 2023.

[5] Interviu Viorel Patrichi – Mircea Druc, *Destinul Românilor și Politica Răsăriteană*, Revista Melidonium, 10 sept. 2023.